

УДК 351:37.09

DOI <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2025.1.8>

Оргієць Оксана Миколаївна,

доктор наук з державного управління, доцент,
доцент кафедри економіки, менеджменту та фінансів
Бердянського державного педагогічного університету
ORCID ID: 0000-0001-7282-2562

Романчук Станіслав Юрійович,

аспірант кафедри бізнес-адміністрування
та менеджменту зовнішньо-економічної діяльності
Запорізького національного університету

ОСВІТНІ СТАНДАРТИ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ОСВІТИ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

EDUCATIONAL STANDARDS AS A TOOL FOR MANAGING THE QUALITY OF EDUCATION IN GENERAL SECONDARY EDUCATION INSTITUTIONS

Стаття присвячена питанням впровадження державних стандартів у закладах загальної середньої освіти та їх впливу на якість освітнього процесу. Досліджуючи історіографію питання автори дійшли висновку, що офіційні правила, формальні норми або орієнтири щодо рівня шкільного навчання почали застосовувати ще у XIX ст. та періодично змінювалися, адже реагували на вимог суспільства та різні умови, включаючи вік учнів, відмінності в їх здібностях. Акцентовано, що сьогодинішній погляд на освітні стандарти сходить до зміни поглядів на освітню політику в світі, а саме зміщенні фокусу від структурної якості та якості процесу до кінцевих зрозумілих результатів системи освіти. Аналізуючи дослідження впливу змін на якість освіти, пов'язаних із стандартами та інноваціями, показано, що ці процеси поряд з безперечними перевагами породжують деякі негативні явища на етапі їх реалізації. Серед них: шаблонний підхід у практиці застосування стандартів без розуміння та прийняття сутності змін та усвідомлення їхнього впливу на якість як педагогами, так і управліннями; надмірна завантаженість освітян і відсутність ресурсів (технічних, матеріальних, методичних, іноді – фізичних) під час створення та реалізації збалансованих освітніх програм в закладах освіти; високе значення підсумкового тестування; прагнення «за будь-яку ціну» показати хороший результат через спотворення звітності, натягування оцінок тощо. Тому реально нововведення, пов'язані зі стандартами, неспроможні дати відчутних продуктивних результатів зразу ж. Попередня підготовка до пілотування реформи в закладах загальної середньої освіти допомагає виявити болючі точки в кожній освітній організації та саме на їх виправлення повинна бути спрямована державна освітня політика і зусилля кожного рівня владних структур. Для цього необхідні трансформаційні зміни в дидактиці, методиках викладання, технології та управлінні освітою, підвищення якості та ефективності використання ресурсів (матеріальних та людських), зміну політики самого результату від оцінювання знань до формування компетенцій.

Ключові слова: державні освітні стандарти, заклади загальної середньої освіти, реформа «Нова українська школа», управління освітою, якість освіти.

The article is devoted to the issues of implementing state standards in general secondary education institutions and their impact on the quality of the educational process. Studying the historiography of the issue, the authors came to the conclusion that official rules, formal norms or guidelines for the level of schooling began to be applied as early as the 19th century and periodically changed, as they responded to the demands of society and various conditions, including the age of students, differences in their abilities. It is emphasized that today's view of educational standards goes back to a change in views on educational policy in the world, namely, a shift in focus from structural quality and process quality to the final understandable results of the education system. Analyzing the study of the impact of changes on the quality of education associated with standards and innovations, it is shown that these processes, along with undeniable advantages, give rise to some negative phenomena at the stage of their implementation. Among them: a template approach in the practice of applying standards without understanding and accepting the essence of the changes and awareness of their impact on quality by both teachers and managers; excessive workload of educators and lack of resources (technical, material, methodological, sometimes physical) during the creation and implementation of balanced educational programs in educational institutions; high importance of final testing; desire "at any cost" to show a good result through distortion of reporting, stretching grades, etc. Therefore, real innovations related to standards are unable to give tangible productive results immediately. Preliminary preparation for piloting

the reform in general secondary education institutions helps to identify pain points in each educational organization, and it is precisely to their correction that state educational policy and efforts of each level of government structures should be directed. This requires transformational changes in didactics, teaching methods, technology and education management, improving the quality and efficiency of resource use (material and human), changing the policy of the result itself from the assessment of knowledge to the formation of competencies.

Key words: state educational standards, general secondary education institutions, “New Ukrainian School” reform, educational management, quality of education.

Постановка проблеми. Історію школи з самого початку можна описати як розвиток у напрямку підвищення вимог до якості освіти шляхом стандартизації в загальному розумінні цього слова. Фахівці в галузі якості освіти розуміють оцінку якості освіти як процес, внаслідок якого визначається ступінь відповідності освітнього процесу, умов його забезпечення та досягнутих результатів освітньої діяльності системі вимог до якості освіти, встановленої у нормативних актах та документах, соціальним та особистісним очікуванням [1; 2]. Державне нормування освітнього процесу, що віддзеркалює суспільний ідеал і враховує можливості конкретної особистості для її досягнення, відображається у розробці та впровадженні системи певних параметрів і показників – стандартизації. Введення стандартів у загальну середню освіту та закріплення цієї норми в Закон України «Про освіту» (Розділ IV) пов’язане з фундаментальними змінами регулювання державних освітніх процесів у відповідності до провідних українських та світових інноваційних практик [3]. Освітні організації стали повноправними учасниками ринку послуг, тому стандарти змінили не тільки порядок регламентації в освіті, а й стали інструментом оцінки, розвитку, конкуренції закладів загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО) як невід’ємної риси підприємливості та успіху в покращенні якості на зовнішньому ринку сподіваних освітніх послуг за рахунок багатofункціональності та розширення спектру діяльності.

Якщо розуміти стандарти як визначення змісту, норм, форматів, процедур і цілей, які мають застосовуватися в освітніх закладах у повному обсязі та представляють очікування, виконання яких є у певній мірі обов’язковим, то дотримання школами встановлених вимог повинно привести до певного рівня надання якісних освітніх послуг. Проте деякі дослідження показують, що надмірна залежність від встановлених стандартів, націлених на результат, має ряд негативних наслідків, які присутні на кожному рівні системи освіти [4]. За часи незалежності Україна втретє втілює державні стандарти загальної середньої освіти, концептуальні засади до яких змінюються відповідно до загальносвітових підходів, що орієнтуються насамперед на забезпе-

чення якості навчання та його результатів. Аналіз фактичного розвитку системи якості освіти шляхом упровадження освітніх стандартів свідчить про необхідність вивчення та прогнозування можливих ризиків і негативних явищ для розробки подальших дій з метою їх мінімізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження наукових проблем та практики управління освоєнням стандартів для покращення якості загальної середньої освіти в даний час йдуть за декількома напрямками: вивчення інноваційних методів та дослідження можливості застосування управлінських технологій сфери бізнесу для впровадження нових стандартів у ЗЗСО (О. Онаць, А. Мосюра), концептуально – методологічні дослідження організації процесу ефективності та якості загальної середньої освіти (Т. Вакуленко, Т. Лукіна), її оцінки (Ю. Малієнко, О. Денисюк, Н. Титаренко).

Введення освітніх стандартів виявило необхідність змінити умови надання якісних послуг та їх оцінювання. Так, Ю. Ямполь (2024) впровадження оновлених стандартів вважає ключовим етапом у покращенні освітніх послуг в закладах загальної середньої освіти, що потребує нової моделі менеджменту їх якості [1], концептуальні засади реформування загальної середньої освіти із позиції стандарту «результатів» досліджували Т. Засєкіна та М. Тишковець (2021) [5]. Аналізу проблем застосування нового державного стандарту базової середньої освіти та шляхам їх розв’язання приділено увагу в аналітичній записці «Перезавантаження реформи «Нова українська школа»: впровадження нового змісту базової середньої освіти» (2024) [2].

Метою роботи виступає аналіз результатів впровадження нових стандартів загальної середньої освіти, їх вплив на якість освітніх послуг, виявлення можливих ризиків та негативних явищ на етапі реалізації, які викладені в останніх наукових публікаціях вітчизняних та зарубіжних учених.

Виклад основного матеріалу. Розробка та прийняття стандарту освіти починається та стає актуальним за певних умов, що характеризують об’єктивний стан системи освіти та суспільства загалом. По-перше, проблема стандарту постає, якщо система освіти переживає ситуацію транс-

формації (реформування, модернізації чи іншої істотної зміни). По-друге, стандарт стає необхідним, якщо у системі освіти диференціюються інваріантна (зміст і об'єм знань регламентується стандартом) та варіативна (та, що не є обов'язковою для засвоєння і, відповідно, не контролюється вчителем) складові. Тоді потрібно розмежувати те, що належить «стандартним», обов'язковим, гарантованим, і те, що може бути змінено, індивідуалізоване. Таким чином, стандарт є формою фіксації балансу між нормою та варіаціями простору свободи освітнього процесу.

Намагання фундаментально змінити стандарти у високо-індивідуалізованому суспільстві як важливої передумови для рівних освітніх можливостей не є новим, час від часу ці питання постійно піднімаються в науковій дискусії. Шкільна освіта ніколи не зосереджувалася лише на індивідуальних проблемах чи потребах, вона мала забезпечувати рівний доступ для всіх учнів певної категорії, з розмежуванням, яке проводиться на ранніх стадіях за типами чи рівнями особистої підготовки дітей. Таким чином, стандартизація в освіті ніколи не була однаковою, а реагувала на різні умови, включаючи вік учнів, а також відмінності в їх здібностях [4, с. 18].

Вони стосувалися шкільного часу та відвідування школи, навчання, розподілу учнів (наприклад, за віковими групами), визначення навчального простору і навчального часу, розкладу, навчальних програм та навчальних матеріалів, оцінювання, сертифікатів та повноважень педагогічного складу, підготовки вчителів і вимог до викладання, завдань та процедури шкільної наглядової ради тощо [6]. Це напрямки, які традиційно постійно стандартизуються з точки зору змісту, продуктивності та ресурсів.

Із націоналізацією системи освіти у більшості країн в XIX столітті також можна спостерігати подальшу стандартизацію, яка розширила місцеву та регіональну організацію шкіл і класів і поступово призвела до розвитку національних систем. Причинами цього здебільшого були виявлені недоліки в існуючих системах, тому стандарти завжди були спрямовані на підвищення якості. Певна форма геополітичного впливу на реформування освітньої системи розвинулась у зв'язку з локальними та міжнародними порівняннями, використання передового досвіду та найкращих практик [7]. Порівняння освітніх стандартів мало на меті виявлення та усунення власних слабких сторін, що вимагало ознайомлення з інноваційними розробками за межами локальної території, особливо за кордоном, і представлення їх як зразка

для наслідування. На той час було важко чітко розмежувати ідеал і реальність впровадження новацій для інших систем, бо лише ідеалізація інших досягнень аргументувала відсталість власної освітньої системи. Зміни, які є постійним явищем, вимагали певної динаміки процесів у сфері стандартизації освітніх послуг в епоху глобалізації та інтеграції. Тому розвиток динамічних механізмів та інструментів публічного управління освітою шляхом стандартизації освітніх послуг є актуальним завданням для впровадження реформ у сфері освіти [8].

З цього історичного досвіду можна зробити загальні висновки: стандарти знаходять визнання серед управлінців насамперед через свою корисність. Неправильно вважати, що стандарти є державними постановами. Сама професія освітянина, що розвивається, теж розробляє стандарти. Історично стандарти завжди були цінними лише як ефективні рішення проблем та інструменти, які мали бути певним чином корисними. З іншого боку, теоретичні положення і правила мають бути адаптованими та включеними в підготовку вчителів та організацію школи, що ніколи не є повністю можливим у їх реалізації.

Положення, які малозрозумілі або молодосажні, впроваджуються неохоче, тому їх корисність зменшується. Таким чином (освітні) стандарти повинні бути розроблені в системі разом з її учасниками. Перегляд навчальних програм має лише обмежений вплив на навчальні матеріали, а інновації в початковій або середній школі мають лише обмежений вплив на наступні рівні. Крім того, історично стандарти ніколи не розроблялися та не впроваджувалися як системне планування та спроба загального контролю. Розвиток завжди відбувався вибірково і при збереженні внутрішньої диференціації. З цієї причини в минулому не було реалізовано жодного генерального плану в освіті, натомість робилися спроби покращити існуючі рішення проблем.

Історично вироблені стандарти можуть бути підтверджені не лише практикою навчання. Стандарти розроблювалися на дуже різних рівнях і в усіх сферах системи освіти, наприклад, використання в освітньому процесі тих самих або подібних підручників на однакових рівнях, зарахування учнів з нижчих рівнів на вищі після атестації, розподіл навчального часу відповідно до предметів і спеціалізації освітніх закладів, відповідних положень навчальної програми або вимог для вступу до окремих закладів середньої освіти. Сюди ж входять основні норми оснащення кабінетів, розклад уроків і пристосування навчання до

просторово-часових умов. Співвідношення між завданнями та результативністю є визначальним для будь-якої форми навчання. У кожному освітньому рівні є рейтингові системи, які не істотно відрізняються між собою, до того ж в усіх системах освіти були розроблені стандарти професіоналізації педагогічного персоналу.

Освоєння шкільних стандартів розуміється як процес розвитку освітніх організацій, якісних змін у процесах роботи з педагогічними кадрами щодо освоєння професійних компетенцій, диференціація та персоніфікація відповідальності управлінських кадрів [9]. Проте завжди існувала характерна напруга між стандартами – спільними нормами та очікуваннями – з одного боку, і фактичним планом впровадження з іншого, що посилювалося в державних школах з XIX століття. Про «культ ефективності» освіти говорили задовго до сучасних дискусій, і про звинувачення в «бюрократичному» контролі освітньої системи вже можна знайти в науковій літературі кінця XIX століття [10]. Хоча ця критика була постійною та стереотипною, вона мало вплинула на фактичний розвиток системи.

Стандартизація стосується і підготовки вчителів, оскільки вона не є довільною, а потребує певних норм часу, організації та контролю результатів. Кожен шкільний урок являє собою стандартизацію, оскільки він нормалізує час за допомогою певної одиниці вимірювання, яка застосовується в усіх сферах організації. Ця стандартизація є результатом тривалого історичного процесу, який слід розглядати як передумову в усіх зусиллях щодо покращення якості шкіл і викладання. Крім того, як наголошує необхідно враховувати тип закладів загальної середньої освіти. Це великі та складні системи, які поєднують у собі високий ступінь безпеки в дизайні повсякденної роботи з заданими стандартами [11, с. 179].

На даний час принципово новими є функція та дизайн стандартів, а також їх розміщення в усій системі освіти. На вищому рівні «стандарты» донедавна стосувалися контролю за школами та викладанням, насамперед через структурні та програмні специфікації (організація школи, розклади, навчальні програми, розподіл коштів), тобто через «вхідну» сферу школи та лише дуже слабо через перегляд результатів (наприклад, через шкільний нагляд, оцінки, швидкість переведення, випускні іспити). Відправною точкою була узгодженість між офіційними специфікаціями, внутрішніми намірами та реалізованими результатами, які важко було виміряти. Нові політичні наміри у багатьох країнах полягають у тому, щоб

більше зосередитися на «результаті» під час контролю систем освіти, тобто на ефективності школи, яка повинна бути об'єктивною та регулярно перевірятися і мати емпірично виміряні результати навчання учнів [4, с. 23].

Шкільні оцінки відображали середній показник класу та виставлялися з точки зору вчителя, але не фіксували або дуже поверхово нотували фактично досягнуту компетентність, визначену предметними стандартами, оскільки були відсутні якісні та змістові оцінки, пов'язані з нормативними нормами. Навчальні програми, що пропонувалися наприкінці XX ст., були переважними, завдання зазвичай бралися з навчальних матеріалів. Однак їх цільова спрямованість часто була досить слабка, і в той же час були відсутні обов'язкові та пояснювальні описи, пов'язані з компетентністю рівнів досягнення мети. Це означало, що оцінки показували середній показник успішності класу, але не надавали жодної інформації про фактичні здібності, досягнуті в предметі.

Політична переорієнтація на «вихід» освітнього процесу, тобто на результати навчання в школі вимагала реорганізації або переоцінки дискурсу, а отже, певних ключових категорій, які раніше мали меншу вагу, не були профільовані або використовувалися в інших теоретичних контекстах. Фундаментальними є чотири загальні поняття, а саме, по-перше, компетентність, по-друге, зворотний зв'язок і оцінка, по-третє (освітні) стандарти і, по-четверте, впровадження нових форм забезпечення якості. Ці концепції мали різні початкові умови і лише з часом набули значення в політично-освітньому дискурсі. Сьогоднішній погляд на освітні стандарти сходиться до зміни поглядів на освітню політику, яка тепер стала загальноновизнаною на міжнародному рівні [4, с. 25]. Розширення меж оцінювання якості освіти принципово впливає на державну політику, яка досі була зосереджена на системних входах або факторах входу моделі «вхід-процес-вихід» функціонування освітніх систем, а не на якості процесів та результатах. Зміщення фокусу від структурної якості та якості процесу до кінцевих результатів системи освіти, а разом з цим і намагання зробити якість результатів зрозумілою, є новою політичною стратегією. Це пов'язано з питанням ефективності, тобто використанням ресурсів, на яке можна відповісти лише результатами. Ось тут і вступають у дію нові стратегії системного контролю та розвитку системи в освіті.

У рамках цього розуміння освітні стандарти зазнали міжнародну пертурбацію, при цьому спо-

стерігається не лише зміна думок експертів, але й зміна освітньої політики. Увага тепер приділяється результатам уроків і, у зв'язку з цим, ефективності шкільної системи в цілому. Зміна політики, яку зараз можна спостерігати в більшості країн, впливає не лише на успішність учнів, яких оцінювали. Так, у Німеччині в 2001 році національні освітні стандарти були введені на території всієї країни в рамках освітньої реформи у відповідь на низькі результати німецьких школярів з предметів технічного напрямку після дослідження TIMSS і PISA у 1993–95 роках. Ці стандарти були сформульовані щодо різних рівнів освітньої кваліфікації, але основна їх відмінність від попередніх вимог набуття когнітивних навичок з певних дисциплін стала необхідна умова розвитку особистості та ціннісної орієнтації учнів [12]. Це дало змогу не лише суттєво покращити якість німецької шкільної освіти, а й виявили готовність суспільства до модернізації, активізувало співпрацю між ученими та урядом, посилили довіру до шкільної системи [13]. Таке багатовимірне формулювання цілей навчання щодо викладання, орієнтованого на стандарти, відповідає ініціативам в інших країнах, таких як Великобританія, Канада, США чи Швейцарія [12].

Україна почала свій шлях стандартизації освіти з 1996 року, з ухвалення «Концепції державного стандарту загальної середньої освіти в Україні», метою якої було формування системи показників щодо результатів шкільної освіти та освіченості особи. Перші два покоління стандартів початкової (2001 р., 2011 р.), базової та повної загальної середньої освіти (2004 р., 2011 р.) були розроблені відповідно до норм Закону України «Про загальну середню освіту» (1999 р.), який визначав державні вимоги до освіченості учнів і випускників шкіл на рівні початкової, базової і повної загальної середньої освіти та гарантії держави задля їх досягнень. Третє покоління стандартів освіти (затверджені 2020 р.) підготовлено у відповідності до вимог нового Закону «Про освіту» (2017 р.), яким було закладено нову сутність стандарту освіти, як документу, що визначає вимоги до обов'язкових результатів навчання та компетентностей здобувачів загальної середньої освіти відповідного рівня [14]. Документи визначають загальний обсяг навчального навантаження та форми державної атестації здобувачів на відповідному рівні загальної середньої освіти, характеристики змісту навчання, принципи організації освітнього процесу, систему управління змістом освіти, змістові лінії та очікувані результати навчання за освітніми галузями [15].

Попри повномасштабне вторгнення українська загальна середня освіта далі реформується, у 2024 року почався старт чергового етапу реформи, а саме масове впровадження нових освітніх стандартів у 7 класах та пілотування у 8-х. До того ж у 2024/2025 навчальному році 30 шкіл – амбасадорок включилися у попередню підготовку до пілотування реформи профільної середньої освіти, під час якого буде розроблена та відпрацьована нова освітня модель та навчальні програми для подальшого поширення досвіду з іншими закладами освіти [16].

У державних стандартах вказано орієнтовані рекомендації з реалізації змісту, але у стандартах нового покоління розширено можливості для утворення предметів: формування змісту навчальних предметів та інтегрованих курсів може здійснюватися через упорядкування в логічній послідовності результатів навчання кількох інтегрованих освітніх галузей, однієї освітньої галузі або її окремих складників [5]. Державні стандарти початкової та базової освіти побудовано як рамкові документи з запропонованим «ядром» змісту, яке повинні уточнювати, конкретизувати і доповнювати автори навчальних програм та підручників. У такий спосіб закладено варіативність змісту та можливість інтеграції навчальних предметів [2, с. 6].

Насправді, інноваційний розвиток у будь-якій галузі (у тому числі і в освіті) на основі стандартів неминує породжує ризики в управлінні якістю та впливає на зростання негативних явищ або породжує невідповідність цілей та витрат отриманим результатам. Одним із факторів, що гальмують розвиток якісних характеристик, є хронічне протистояння у вертикалі управління та педагогів. Стандарти спускаються зверху та впроваджуються вертикально влади, що знижує інноваційний порив та мінімізує роль реформаторського руху. Виходячи з політики освіти, головне завдання впровадження стандартів полягає у покращенні якості та доступності. Аналізуючи рейтинги закладів загальної середньої освіти м. Запоріжжя за останні п'ять років (окрім 2022 р.), для якого використано результати ЗНО (до 2021 р.) та національного мультипредметного тесту (з 2023 р.) можемо простежити певну закономірність у тому, що серед лідерів першої десятки на протязі декількох років є одні й ті ж заклади – Запорізький багато-профільний ліцей № 99, Запорізька спеціалізована школа-інтернат II-III ступенів «Козацький ліцей», Запорізький академічний ліцей «Перспектива», Запорізький академічний ліцей № 31, Запорізькі гімназії № 28, № 11, № 6, Запорізький ліцей № 71 Запорізький колегіум «Елінт», які щороку підтвер-

джують свій високий статус [17]. Такі ж освітні організації можна назвати у кожному регіоні України. У престижні школи, у яких працюють успішні вчителі, існує негласний відбір і конкурс. Однак розвиток найкращих шкіл, наявність найсильніших учителів не призводить до системних змін та не вирішує проблему покращення якості у всіх школах країни. Освоєння нових стандартів допомагає виявити болючі точки в кожній освітній організації та саме на їх виправлення повинна бути спрямована освітня політика і зусилля кожного рівня владних структур.

Дослідження щодо впровадження реформи «Нова українська школа» у пілотних закладах освіти (базова школа) у 2023 р. виявило проблеми під час впровадження у школах Державного стандарту базової середньої освіти, які були притаманні як усім навчальним предметам незалежно від освітньої галузі, так і тим, що характерні для навчальних предметів окремих освітніх галузей [2, с. 14]. Серед наскрізних проблем у розрізі нашого дослідження варто виділити наступні:

- окремі проекти модельних навчальних програм мали мінімальні відмінності порівняно з програмами, складеними на основі попередніх стандартів загальної середньої освіти;
- типова освітня програма не спонукає до створення збалансованих освітніх програм закладів освіти, які включали б використання нових, зокрема інтегрованих рішень;
- впровадження інноваційних рішень потребувало нового навчально-методичного забезпечення, а також підвищення кваліфікації вчителів, яких не було через недолік фінансування [2, с. 15].

Деякі дослідники звертають увагу на те, що керівників вищого рівня не цікавлять дані «на вході», в основному їм важливий результат, тобто дані «на виході». При такому менеджменті, як наголошують Ю. Олькерс і К. Ройсер (2008), зручно заохочувати та карати, а от суттєвого покращення якості не відбувається. Їх дослідження доводить, що надмірна залежність від встановлених стандартів, націлених на результат (стандарти результату) мають негативні наслідки, які присутні на кожному рівні системи освіти [4].

Досліджуючи умови роботи різних шкіл Запорізького регіону з однаковою матеріальною базою, контингентом, соціальними умовами життя дітей та викладачів в умовах освоєння нових стандартів та технологій навчання, були отримані абсолютно різні результати якості за тими критеріями, що існують у системі освіти. Причини цих відмінностей частково аналізуються вітчизняними науковцями, при цьому наголошується на соціально-еко-

номічному статусі учнів, нерівностях в питаннях сільської і міської освіти, особливо кадрового забезпечення, фінансових ресурсів, наявності позашкільної діяльності, відсутності інклюзії [18; 19].

Зібрані факти на різних рівнях освіти з різним персональним ставленням до реалізації стандартів показують, що причиною негативних явищ є: високе значення підсумкового тестування, аніж формування компетентностей здобувачів; прагнення «за будь-яку ціну» показати хороший результат (спотворення звітності, натягування оцінок); оцінювання концентрується на отриманні схвалення вчителя, а не на вимірі власних можливостей учнів; дітей цікавлять не знання, а оцінки, тому часто використовується допомога ШІ, заказ робіт на замовлення, плагіат.

Висновки. Провести успішно модернізацію освіти без ризиків неможливо. У зв'язку з тим, що в державній загальній середній освіті наукове обґрунтування якості не має усталених наукових підходів та емпіричних традицій, використання систем якості призводить нерідко до спотворення результату та негативних явищ. Аналізуючи дослідження впливу змін на якість освіти, пов'язаних із стандартами та інноваціями, ми дійшли висновку, що ці процеси поряд з безперечними перевагами породжують деякі недоліки.

Більшість освітян відкриті до змін за вимогами НУШ. Проте процес впровадження нових освітніх стандартів в ЗЗСО гальмують надмірна завантаженість освітян і відсутність ресурсів (технічних, матеріальних, методичних, а часом – фізичних), значних труднощів додала й війна, тому реалізувати певні ідеї наразі є неможливим [19]. Насамперед, у практиці застосування стандартів значний обсяг роботи робиться шаблонно, без розуміння та прийняття сутності змін, усвідомлення їхнього впливу на якість як педагогами, так і управлінцями. Норми (вимоги до змісту навчальних предметів та інтегрованих курсів), часто не допомагають вирішенню питань, які хвилюють вчителів, але й самі вони поки не готові їх розробляти. Тому реально нововведення, пов'язані зі стандартами, неспроможні дати відчутних продуктивних результатів зразу ж.

На підставі аналізу результатів впровадження державних стандартів у ЗЗСО можна зробити висновки про необхідні трансформаційні зміни в дидактиці, методиках викладання, технології та управлінні освітою. Акцент «на результат» передбачає підвищення якості та ефективності використання ресурсів (матеріальних та людських), зміну політики самого результату від оцінювання знань до формування компетенцій.

REFERENCES:

1. Yampol', Y. (2024) Model' menedzhmentu yakosti osvity v zakladakh zahal'noyi seredn'oyi osvity na osnovi PDCA ta DMAIC [A model of educational quality management in general secondary education institutions based on PDCA and DMAIC]. Academic visions. Vol. 30. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.11098301> [in Ukrainian]. URL: <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/1061/945>
2. Hrynevych, L., Bozhyns'kyi, V., Kryzhanovs'ka, V. (2024). Perezavantazhennya reformy "Nova ukrayins'ka shkola": vprovadzhennya novoho zmistu bazovoyi seredn'oyi osvity: Analitychna zapyska. [Rebooting the "New Ukrainian School" reform: implementation of the new content of basic secondary education: Analytical note] Kyiv: Kyivs'kyi stolychnyy universytet imeni Borysa Hrinchenka [in Ukrainian]. URL: <https://osvitanalytika.kubg.edu.ua/NUSH>
3. Pro osvitu: Zakon Ukrayiny vid 05.09.2017 № 2145-VIII. [On education: Law of Ukraine dated 05.09.2017 No. 2145-VIII] [in Ukrainian]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
4. Oelkers, Jürgen & Reusser, Kurt; unter Mitarbeit von Berner, Esther; Halbheer, Ueli & Stolz, Stefanie (2008): Expertise: Qualität entwickeln – Standards sichern – mit Differenz umgehen. Bonn: Bundesministerium für Bildung und Forschung (BMBF). 577 c.
5. Zasyekina, T., Tyshkovets', M. (2021). Vid "standartu zmistu" do "standartu rezul'tativ" – kontseptual'ni zasady reformuvannya zahal'noyi seredn'oyi osvity [From the "content standard" to the "result standard" – the conceptual principles of the reform of general secondary education]. Ukrayins'kyi pedahohichnyy zhurnal. № 4. С. 134–141 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2021-4-134-141>
6. Kulish, T. (2019). Teoretychni osnovy standartyzatsiyi pochatkovoyi osvity Ukrayiny u pratsyakh vitchyznyanykh vchenykh periodu 90-kh rr. XX st. [Theoretical foundations of standardization of primary education in Ukraine in the works of domestic scientists of the period of the 90s. 20th century] Ukrayins'kyi Pedahohichnyy zhurnal, (4), 72–78 [in Ukrainian]. URL: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2019-4-72-78>
7. Gonon, Ph. (1998). Das internationale Argument in der Bildungsreform: Die Rolle internationaler Bezüge in den bildungspolitischen Debatten zur schweizerischen Berufsbildung und zur englischen Reform der Sekundarstufe II. Bern: Peter Lang. 584 p.
8. Ditsman, K. (2020). Publichne upravlinnya osvitoyu: standartyzatsiya osvitnikh posluh [Public management of education: standardization of educational services]. DOI: <https://doi.org/10.32840/pdu.2020.3.34> [in Ukrainian]. http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/3_2020/37.pdf
9. Lukina, T. (2020). Upravlinnya yakistyu zahal'noyi seredn'oyi osvity [Management of the quality of general secondary education]. Kyiv: Pedahohichna dumka, 2020. – 230 s.[in Ukrainian].
10. Callahan, R. E. (1962). Education and the Cult of Efficiency. Chicago, IL: University of Chicago Press.
11. Reinhold, N (2009). Qualität in der beruflichen Bildung. Forschungsergebnisse und Desiderata. Bielefeld: W. Bertelsmann Verlag, S. 13–34. DOI: 10.25656/01:2102
12. Schiepe-Tiska, A., Heinle, A., Dümig, P., Reinhold, F., Reis, K. Achieving Multidimensional Educational Goals Through Standard-Oriented Teaching. An Application to STEM Education.
13. Dzhurylo, A. (2013). Vplyv mizhnarodnykh porivnyal'nykh doslidzen' yakosti osvity na reformuvannya shkil'nytstva u Federatyvnyi Respublitsi Nimechchyni [The influence of international comparative studies of the quality of education on the reform of schooling in the Federal Republic of Germany]. Porivnyal'no-pedahohichni studiyi. № 1 (15). S. 76–83 [in Ukrainian].
14. Derzhavnyy standart bazovoyi seredn'oyi osvity [State standard of basic secondary education]: Postanova KМУ № 898 vid 30.09.2020 roku [in Ukrainian]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavni-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>
15. Derzhavni standarty [State standards] [in Ukrainian]. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/derzhavni-standarti>
16. Lykhovyd, I., Troyan, I., Horbachov, S. (2024). Shcho vazhlyvoho vidbulosya v osviti za 2024 rik – dumky ekspertiv [What important things happened in education in 2024 – experts' opinions] [in Ukrainian]. URL: <https://nus.org.ua/2024/12/25/shho-vazhlyvogo-vidbulosya-v-osviti-za-2024-rik-dumky-ekspertiv/>
17. Reytynh naykrashchykh shkil. Zaporiz'ka obl. [Ranking of the best schools. Zaporizhzhia region] [in Ukrainian]. URL: <https://www.education.ua/schools/best-by-tests/zp/>
18. Vakulenko, T. Nerivnist' v osviti ta shcho z neyu robyty: vitchyznyanyy i svitovyy konteksty [Inequality in education and what to do about it: domestic and world contexts] [in Ukrainian]. URL: <https://nus.org.ua/2021/09/10/dofamin-dlya-osvity-nerivnist-v-osviti-v-ukrayini-ta-sviti-ta-shho-z-neyu-robyty/>
19. Kypychenko, N. (2024). Uprovadzhennya Derzhstandartu v umovakh viyny: vyklyky dlya vchyteliv [Implementation of State Standards in wartime conditions: challenges for teachers] [in Ukrainian]. URL: https://znayshov.com/News/Details/uprovadzhennia_derzhstandartu_v_umovakh_viiny_vyklyky_dlia_vchyteliv